

מבט על, גיליון 1355, 27 ביולי 2020

## הגודל כן חשוב - Chevron נכנסת לישראל

עודד ערן

חברת הנפט והגז האמריקאית "שברון" הודיעה ב-20 ביולי כי היא רוכשת את חברת נובל אנרג'י - גם היא אמריקאית - השותפה בקונסורציום שהוא בעליו של מאגר הגז הטבעי לווייתן, שבו מצויים שני שלישים מעתודות הגז הטבעי של ישראל. בהודעה הרשמית בדבר הרכישה נאמר שכך רוכשת שברון נכסים מניבים במימי ישראל ומחזקת את מעמדה במזרחו של אגן הים התיכון. מעורבות חברה אמריקאית גדולה כשברון תחזק את מעמדה של ישראל בפורום הגז של מזרח הים התיכון, שבו מעורבות גם מצרים, ירדן, הרשות הפלסטינית, קפריסין, יוון ואיטליה. חשיבות יתרה נודעת גם לעיתוי ההודעה, שפורסמה על רקע התערערות האמון העולמי בעמידותו של ענף האנרגיה בכלל, ומבחינת ישראל בפרט - התערערות אמונו של ציבור המשקיעים באיתנות הכלכלית של חלק מחברות האנרגיה הישראליות.

משמעות אסטרטגית, מדינית וכלכלית רבה נודעת להודעת חברת הנפט והגז האמריקאית "שברון" כי היא הגיעה להסכם לקניית חברת נובל אנרג'י, השותפה האמריקאית (ב-39.7 אחוזים) בקונסורציום ששולט במאגר הגז הטבעי לווייתן. בידי נובל אנרג'י נותרה גם אחזקה בשדה הגז תמר. חשיבות ההודעה נובעת מעצם גודלה של החברה האמריקאית וגם מעיתויה: שברון נחשבת לאחת משבע החברות הגדולות בעולם בתחום מבחינת היקף נכסיה (237 מיליארד דולר בסוף 2019), היקף המכירות (140 מיליארד דולר ב-2019) וכושר היצור. ההודעה מהווה ללא ספק קפיצת מדרגה מבחינת הנוכחות האמריקאית בענף האנרגיה במזרחו של הים התיכון, שעד לאחרונה הייתה מוגבלת למעורבות קטנה יחסית של ענקית האנרגיה אקסון (EXXON) בקפריסין ושל נובל אנרג'י, שהיא חברה אמריקאית קטנה בישראל. חברות אמריקאיות גילו את הפוטנציאל באזור רק אחרי שחברות אירופאיות ביצעו קדוחים מוצלחים במים הכלכליים של מצרים.

לכניסת שברון לישראל מספר היבטים מדיניים. לשברון פעילות ענפה במדינות ערביות ומוסלמיות, ובעקיפין יש לה משמעות למאמצי החרם על ישראל מצד מדינות וגופים בעולם. מעורבות חברה אמריקאית בסדר הגודל של שברון תקנה לישראל מעמד מדיני מחוזק בפורום הגז של מזרח הים התיכון, שבו מעורבות גם מצרים, ירדן, הרשות הפלסטינית, קפריסין, יוון ואיטליה. ממשלת ירדן ממשיכה לעמוד בפני לחצים פנימיים מצד חוגים רחבים בממלכה, המתנגדים לנורמליזציה עם ישראל ולעסקה של נובל אנרג'י עם חברת החשמל הירדנית, שבמסגרתה יסופקו לירדן מדי שנה ולמשך 15 שנה 3 מיליארד מטרים מעוקבים של גז טבעי מהשדות הישראליים בים התיכון. הסיכוי שירדן תיכנע ללחצים המופעלים עליה לבטל את ההסכם עם נובל אנרג'י יקטן לאור הפער בעוצמה בין שתי החברות האמריקאיות.

לכניסתן של חברות אמריקאיות גדולות לחלקו המזרחי של הים התיכון עשויה להיות גם השפעה מרסנת על כוונות של שחקנים אחרים, בינלאומיים ואזוריים, לגבי עתידו המדיני והכלכלי של

האזור. לרוסיה נוכחות ארוכת שנים במזרח התיכון ואפשר שהיא שוקלת להרחיבה לאור המגמה של הממשל האמריקאי, מתחילת כהונתו של הנשיא אובמה, לצמצם את המעורבות האמריקאית באזור. כן ידוע רצונה של רוסיה להרחיב את פעילותה בחיפושי הגז הטבעי - מעבר לשותפות שלה בקונסורציום שקיבל זיכיון באחד מאזורי החיפוש במים הכלכליים של לבנון. גם טורקיה, המנהלת בשנים האחרונות מדיניות אגרסיבית באזור, תצטרך להביא בחשבון נוכחות ואינטרסים של חברות ענק אמריקאיות כשברון ואקסון, הצפויות להפעיל לחץ על וושינגטון לפעול ל"הרגעת" ארדואן. כמו חברות אמריקאיות גדולות אחרות, גם שברון ואקסון משקיעות עשרות מיליוני דולרים מדי שנה בלובינג במשרדי הממשל והקונגרס.

על פניו, המרת הבעלות בשדות הגז הישראליים בין שתי חברות אמריקאיות, אינה אמורה לזרז את פתרון המחלוקת בין ישראל ללבנון לגבי תיחום המים הכלכליים ביניהן. עם זאת, אם תמצא חברת שברון עניין וצורך, היא בוודאי תוכל להפעיל את עוצמתה הכלכלית והפוליטית כדי ללחוץ על הממשל האמריקאי לזרז את פעילותו למציאת הפתרון.

לכניסת ענק כלכלי לחברת שברון לאזור נלווה גם מסר כלכלי רב חשיבות, מעבר לחגורת הביטחון שהיא מעניקה לענף הגז הטבעי בישראל. בעקיפין, מדובר בהכרה נוספת באיתנות הכלכלה הישראלית ובנורמות המשפטיות-ניהוליות הנהוגות בה. מנגד, הגופים והתנועות שהתנגדו עד כה למדיניות של ממשלת ישראל בסוגיות קשורות, ביניהן שיעור יצוא הגז הטבעי או מיקום מתקני ההובלה של הגז לישראל, יעמדו מול יריב בעל עוצמה עודפת, כלכלית ויש להניח שגם פוליטית. מאידך גיסא, ממשלת ישראל תצטרך להוכיח שהחלטותיה בנושאי האנרגיה לא מוכתבות על ידי שיקוליו של ענק כלכלי כשברון. גם מעורבות של חברה אמריקאית קטנה יחסית כמו נובל אנרגיי גררה האשמות כי החלטות הממשלה הושפעו מהלובינג האמריקאי של הממשל ושל החברה עצמה בישראל.

מאז תחילת 2020 מצוי משק האנרגיה בדשדוש. מסוף שנת 2019 ירד מחיר הגז הטבעי בשוק העולמי ב-30 אחוזים והוא לא צפוי להשתנות כל עוד משבר הקורונה ימשיך להשפיע על התכווצות הפעילות הכלכלית. ירידת המחירים מקשה על החברות הישראליות לגייס את המשאבים הפיננסיים למימון המשך קידוחי החיפוש. מחירי גז טבעי נמוכים מעלים את השאלה בדבר כדאיות ההפקה, גם אם ימצא גז טבעי נוסף. גוף כלכלי איתן כמו שברון עם יכולות מוכחות בשרשרת הפעילויות, שראשיתה באיתור המשאבים של נפט וגז וסופה בהבאת החשמל או הדלק עד לצרכן, מעניק רשת ביטחון לשותפותיו הישראליות

שאלה מדינית וכלכלית היא השפעת מעורבות שברון בתחום הפקת הגז הטבעי על הובלתו לשווקים חיצוניים, ובמיוחד על רעיון צינור הגז הים תיכוני ממזרח הים התיכון לנמל כניסה באירופה. הצינור המועדף מבחינה כלכלית וטכנית הוא זה שמתחבר לרשת הצינורות הקיימת בטורקיה המתחברת לאירופה. מדיניות טורקיה בנושא הסכסוך בקפריסין, עוינותה המדינית לישראל וגם יריבותה עם מצרים – כמו גם, אך לא רק בשל המעורבות הצבאית והמדינית בסכסוך בלב, מצמצמת את ההיתכנות המדינית של הנחת צינור כזה.

אלטרנטיבה שכבר מופעלת, היא הזרמת הגז הטבעי מישראל למצרים - הן לתצרוכת מקומית ולחילופין להנזלתו והובלתו במכליות לשווקים מחוץ לאזור. בהקשר זה אין בשלב זה משמעות מעשית לרכישת נובל אנרגיי על ידי שברון. שינוי בדפוס הצריכה העולמית של גז טבעי, שיהיה

מלווה בעלית מחירים, יצריך השקעות בהגדלת קיבולת מתקני הגז במצרים, עם מעורבות של חברות אמריקאיות כמו שברון ואקסון.

למרות שממשלת ישראל מקדמת את פרויקט צינור הגז במזרח הים התיכון, עדיין רב הספק לגבי היתכנותו הטכנית, הכלכלית והמדינית. הצינור, באורך 1,900 ק"מ, מהם 1,300 בים, יוביל בשנה - אם וכאשר יושלם - כעשרה מיליארד מטרים מעוקבים של גז מישראל וקפריסין לאירופה. עלות הצינור מוערכת ב-6 מיליארד אירו. בתחילת ינואר 2020 חתמו יוון, קפריסין וישראל על הסכם המסגרת להקמת הצינור, וביולי השנה אישר הקבינט את ההסכם. טורקיה כבר הביעה את התנגדותה הנחרצת לפרויקט. את שיגור ספינת הקידוח למימי קפריסין ואת ההסכם בין טורקיה לבין ממשלת ההסכמה הלאומית הלוברית על תיחום המים הכלכליים (נובמבר 2019) יש לראות כחלק מתגובות אנקרה לברית הגז בין ישראל, יוון וקפריסין.

מחד גיסא, הצטרפותה של חברת שברון לפעילות במזרח הים התיכון מגדילה את ביטחון המשקיעים הפוטנציאליים בצינור הגז. ומאידך גיסא, אין בה כשלעצמה כדי להגדיל את הכמויות שיובלו בצינור או להפחית את הסיכונים הפוליטיים הכרוכים בהנחתו. כן יש לזכור, שעל אף שהאיחוד האירופי משתתף במימון סקר ההיתכנות של הצינור ואף כלל אותו בקטגוריה של פרויקטים בעלי ענין משותף לחברות האיחוד, אין בכך התחייבות ארוכת טווח בכל הקשר של הצינור והנחתו. ספק אם גם מעורבות חברת ענק אמריקאית תשנה את ראייתו של האיחוד האירופי את הנושא.

בכל הסוגיות האלה אין כדי לגרוע מהחשיבות האסטרטגית, המדינית והכלכלית, של כניסת חברת שברון למשק הגז הישראלי והים תיכוני, שבאה בעיתוי קריטי - על רקע התערערות האמון העולמי בעמידותו של ענף האנרגיה, עם ממד ישראלי נלווה של התערערות אמונו של ציבור המשקיעים באיתנותן הכלכלית של חלק מחברות האנרגיה הישראליות.